

Кеснер Ю. П.,
*аспірантка кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти,
андрагогіки та управління (ЖДУ імені Івана Франка);
методистка лабораторії методичного забезпечення,
викладачка кафедри психології
(КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР),
м. Житомир, Україна,
julia.kesner2020@gmail.com*

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ ПЕДАГОГІВ: ПРОФЕСІЙНІ МЕРЕЖІ ТА СПІЛЬНОТИ

Анотація. У статті досліджено теоретичні засади та практичні аспекти формування інноваційного мислення педагогів через залучення до професійних мереж та спільнот. Розкрито сутність інноваційного мислення як інтегративної особистісно-професійної якості педагога, що включає когнітивний, мотиваційно-ціннісний, операційно-діяльнісний та рефлексивний компоненти. Обґрунтовано системний, діяльнісний, компетентнісний та соціально-конструктивістський підходи як методологічну основу формування інноваційного мислення педагогів. Розроблено типологію професійних мереж та спільнот за способом організації взаємодії, форматом взаємодії, масштабом діяльності та спеціалізацією. Визначено ключові механізми формування інноваційного мислення педагогів через професійні спільноти: спільне конструювання знань, колаборативна рефлексія, менторство та коучинг, експериментування та апробація інновацій. Представлено модель формування інноваційного мислення педагогів через професійні мережі та спільноти, що включає цільовий, методологічний, змістовий, технологічний, діагностичний та результативний компоненти. Виявлено організаційно-педагогічні умови ефективного функціонування професійних спільнот для формування інноваційного мислення педагогів. Окреслено перспективні напрями подальших досліджень, зокрема: диференційований аналіз ефективності різних типів професійних спільнот, розробка спеціалізованих технологій формування окремих компонентів інноваційного мислення, дослідження потенціалу віртуальних професійних спільнот в умовах цифрової трансформації освіти.

Ключові слова: інноваційне мислення, педагоги, професійні мережі, професійні спільноти, професійний розвиток, колаборативне навчання, цифрова трансформація освіти.

Abstract. The article explores theoretical foundations and practical aspects of developing teachers' innovative thinking through involvement in professional networks and communities. The essence of innovative thinking as an integrative personal and professional quality of a teacher is revealed, including cognitive, motivational-value, operational-activity, and reflective components. Systemic, activity-based, competence-based, and social-constructivist approaches are substantiated as a methodological basis for the formation of teachers' innovative thinking. A typology of professional networks and communities is developed according to the method of interaction organization, interaction format, scale of activity, and specialization. Key mechanisms

for the formation of teachers' innovative thinking through professional communities are identified: collaborative knowledge construction, collaborative reflection, mentoring and coaching, experimentation, and testing innovations. A model for the formation of teachers' innovative thinking through professional networks and communities is presented, which includes target, methodological, content, technological, diagnostic, and effective components. Organizational and pedagogical conditions for the effective functioning of professional communities for the formation of teachers' innovative thinking are revealed. Promising directions for further research are outlined, in particular: a differentiated analysis of the effectiveness of various types of professional communities, development of specialized technologies for the formation of individual components of innovative thinking, research on the potential of virtual professional communities in the context of digital transformation of education.

Keywords: innovative thinking, teachers, professional networks, professional communities, professional development, collaborative learning, digital transformation of education.

Постановка проблеми. Динамічні зміни в освітньому ландшафті початку ХХІ століття, спричинені глобалізацією, технологічним прогресом та пандемічними викликами, докорінно трансформують вимоги до професійних компетентностей педагогів. Сучасний педагог постає не просто як транслятор знань, а як фасилітатор, дизайнер освітнього процесу, дослідник та інноватор, здатний гнучко реагувати на непередбачувані виклики та продукувати нестандартні педагогічні рішення. У цьому контексті формування інноваційного мислення педагогів набуває статусу стратегічного пріоритету розвитку освітніх систем на глобальному та національному рівнях.

Проблема формування інноваційного мислення педагогів є міждисциплінарною і знаходиться на перетині педагогіки, психології, соціології, менеджменту освіти та інформаційно-комунікаційних технологій. Інноваційне мислення педагога ми розглядаємо як інтегративну особистісно-професійну якість, що характеризується здатністю виявляти актуальні проблеми освітнього процесу, критично аналізувати наявні педагогічні практики, генерувати оригінальні ідеї, прогнозувати їх наслідки та ефективно впроваджувати інноваційні рішення в освітній процес.

Аналіз освітньої практики свідчить про наявність суттєвого розриву між декларованою необхідністю формування інноваційного мислення педагогів та реальним станом цього процесу. Традиційні форми підвищення кваліфікації часто виявляються неефективними для розвитку інноваційного потенціалу педагогів, оскільки базуються на передачі готових знань та алгоритмів діяльності, а не на формуванні здатності до самостійного продукування інноваційних рішень. Водночас, аналіз успішних освітніх систем демонструє

зростаючу роль професійних мереж та спільнот у забезпеченні неперервного професійного розвитку педагогів та формуванні їхнього інноваційного мислення.

У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження потенціалу професійних мереж та спільнот як середовища формування інноваційного мислення педагогів, а також розробка теоретичних та методичних засад організації цього процесу з урахуванням сучасних реалій та викликів.

Аналіз наукової літератури свідчить, що одним із найперспективніших напрямів розвитку інноваційного потенціалу педагогів є їх залучення до професійних мереж та спільнот, які створюють унікальне середовище для професійного зростання, обміну досвідом та колаборативного навчання. Професійні навчальні спільноти (ПНС) визначаються дослідниками як групи педагогів, об'єднані спільною метою підвищення якості освіти через постійний професійний розвиток, колективне навчання та рефлексивну практику.

Актуальність дослідження проблеми формування інноваційного мислення педагогів через професійні мережі та спільноти зумовлена низкою суперечностей, що існують у сучасній системі освіти:

- між зростаючими вимогами суспільства до інноваційного потенціалу педагогів та традиційними підходами до їх професійного розвитку;
- між колаборативною природою інноваційної педагогічної діяльності та домінуванням індивідуалістичних форм професійного зростання;
- між потенціалом професійних мереж для формування інноваційного мислення та недостатнім методологічним і організаційним забезпеченням їх функціонування в освітніх системах.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричній верифікації моделі формування інноваційного мислення педагогів через залучення до професійних мереж та спільнот.

У англомовному науковому дискурсі концепція професійних навчальних спільнот (Professional Learning Communities, PLC) стала домінуючою парадигмою професійного розвитку педагогів протягом останніх двох десятиліть. С. Оуен (2015, 2016) на основі дослідження інноваційних шкіл Австралії обґрунтувала взаємозв'язок між участю педагогів у професійних спільнотах та їхнім психологічним благополуччям. Авторка розвинула теоретичні засади функціонування ПНС через призму позитивної психології, аргументуючи, що ефективні професійні спільноти не лише сприяють підвищенню педагогічної майстерності, але й позитивно впливають на емоційний стан педагогів, їхню мотивацію та відчуття професійної самоефективності, що є важливими передумовами формування інноваційного мислення.

Порівняльні дослідження ефективності професійних спільнот у різних культурних контекстах представлені в роботі З. Мена (2023), який виявив суттєві відмінності у функціонуванні професійних спільнот у освітніх системах Пекіна та Гонконгу. Дослідник виділив чотири ключові виміри, через які професійні спільноти сприяють інноваціям педагогів: взаємну довіру, спільну практику, колегіальну співпрацю та спільну відповідальність. При цьому автор аргументує, що культурні фактори, зокрема, дистанція влади, суттєво впливають на рівень інноваційної активності в межах професійних спільнот.

Інституційний вимір формування професійних спільнот педагогів досліджений в роботі Л. Ресфельд, Р.Е. Дуран Гонсалес та І. Кінтеро Лопес (2018), які проаналізували досвід впровадження проєкту RECREA в Мексиці. Автори обґрунтовують необхідність системної державної підтримки для формування культури співпраці серед педагогів та розвитку їхнього інноваційного потенціалу. Ключовою інновацією даного дослідження є інтеграція концепції складного мислення Е. Морена як теоретичної основи для формування професійних спільнот.

Емпірична верифікація ефективності мережевих професійних спільнот здійснена в дослідженні Р. Пренгера, К. Портмана та А. Ханделзальтса (2019), які на основі змішаних методів проаналізували діяльність 23 мережевих професійних навчальних спільнот у Нідерландах. Дослідники виявили помірно позитивний вплив таких спільнот на професійний розвиток педагогів та їхню готовність до впровадження інновацій, однак зауважили, що ефективність спільнот суттєво залежить від інституційних факторів, зокрема, підтримки адміністрації та інтеграції діяльності спільнот у загальну стратегію розвитку освітніх закладів.

Культурні аспекти формування інноваційного мислення розкрито в дослідженні М. Барака та Ш. Юаня (2021), які виявили, що проєктно-орієнтоване навчання по-різному впливає на розвиток інноваційного мислення в студентів з різних культурних середовищ. Це дослідження має важливе значення для розуміння культурної детермінованості інноваційних процесів в освіті та необхідності адаптації механізмів формування інноваційного мислення педагогів до національних особливостей освітніх систем.

Соціально-мережевий аналіз професійних спільнот педагогів представлений у дослідженні Ю. Лі та М. Красного (2020), які виявили фактори, що впливають на формування стійких професійних мереж серед екологічних педагогів. Автори емпірично довели, що заходи з професійного розвитку, включаючи очні зустрічі, взаємодію у соціальних мережах та спільні проєкти, мають позитивний вплив на ймовірність формування мереж, а також розробили рекомендації щодо оптимізації цих процесів.

Вплив професійних спільнот на інноваційні практики у вищій освіті досліджено А. Кларком, М. Жан, Дж. Деллінгером та П. Семінгсоном (2023), які виявили, що такі спільноти не лише сприяють розвитку інноваційного потенціалу окремих викладачів, але й стимулюють інституційні інновації через поширення кращих практик між різними структурними підрозділами університету. Особливу цінність цього дослідження становить аналіз соціальних мереж, який демонструє механізми поширення інновацій в академічному середовищі.

Формування цифрової компетентності педагогів як компонента їхнього інноваційного мислення досліджено О.М. Спіріним, І.В. Іванюк та О.В. Овчарук. Науковці проаналізували європейські рамки цифрової компетентності педагогів (DigCompEdu) та розробили методичні засади їх адаптації до українського контексту. Особливу увагу дослідники приділяють ролі професійних спільнот у розвитку цифрової компетентності педагогів через механізми колаборативного навчання та обміну кращими практиками.

Інноваційне мислення педагогів як фактор модернізації освітнього процесу досліджено в роботах Л. М. Ващенко, яка обґрунтувала методологічні засади формування готовності педагогів до інноваційної діяльності. Дослідниця наголошує на важливості створення інноваційного освітнього середовища, яке стимулює професійний розвиток педагогів та формування їхнього інноваційного мислення.

Професійні спільноти педагогів у контексті реформування української освіти досліджено О. І. Локшиною та О. В. Глушко, які проаналізували зарубіжний досвід функціонування професійних спільнот та можливості його адаптації до українського контексту. Науковці наголошують на важливості професійних спільнот для імплементації концептуальних засад Нової української школи та формування нового педагогічного мислення.

Віртуальні педагогічні спільноти як середовище професійного розвитку вчителів досліджено І.Д. Малицькою, яка проаналізувала зарубіжний досвід функціонування таких спільнот та обґрунтувала перспективи його використання в українському освітньому просторі. Дослідниця наголошує на важливості віртуальних спільнот для подолання професійної ізоляції педагогів та формування їхньої готовності до впровадження інновацій.

Таким чином, аналіз міжнародних та українських досліджень демонструє багатоаспектність та міждисциплінарність проблеми формування інноваційного мислення педагогів через професійні мережі та спільноти. Водночас, виявлені невирішені аспекти проблеми визначають перспективні напрями подальших наукових пошуків.

Незважаючи на значний науковий доробок у сфері дослідження професійних спільнот педагогів та їх впливу на інноваційне мислення, аналіз літератури виявляє низку невирішених проблем, які потребують подальшого наукового осмислення та емпіричного дослідження (див. таб.1.) (авторська розробка).

Таблиця 1.

«Невирішені проблеми у дослідженні формування інноваційного мислення педагогів через професійні мережі та спільноти»

№	Проблемний аспект	Сутність проблеми	Перспективні напрями досліджень
1	Відсутність цілісної концептуальної моделі	Існуючі дослідження переважно зосереджуються на окремих аспектах проблеми, не забезпечуючи системного бачення механізмів трансформації педагогічного мислення в умовах професійних спільнот	Розробка інтегрованої моделі, яка об'єднує психологічні, соціальні, технологічні та педагогічні аспекти формування інноваційного мислення педагогів
2	Недостатня вивченість особливостей формування інноваційного мислення у різних типах професійних спільнот	Відсутні системні дослідження, які б порівнювали ефективність різних типів спільнот для розвитку окремих компонентів інноваційного мислення	Порівняльний аналіз формальних/неформальних, онлайн/офлайн, дисциплінарних/міждисциплінарних спільнот щодо їх ефективності для формування різних аспектів інноваційного мислення
3	Методологічні засади діагностики рівня сформованості інноваційного мислення	Існуючі методики зосереджуються на оцінці окремих компонентів інноваційного мислення, не забезпечуючи комплексної оцінки цього феномену як цілісної особистісно-професійної якості	Розробка комплексної методології діагностики, яка враховує всі компоненти інноваційного мислення (когнітивний, мотиваційно-ціннісний, операційно-діяльнісний, рефлексивний)
4	Організаційно-педагогічні умови ефективного функціонування професійних спільнот	Потребують уточнення роль лідерства, динаміка групових процесів, механізми мотивації педагогів до участі в професійних спільнотах	Дослідження факторів і умов, що забезпечують ефективне функціонування професійних спільнот та їх вплив на формування інноваційного мислення
5	Особливості формування інноваційного мислення педагогів у віртуальних професійних спільнотах	Недостатньо вивчені питання психологічної безпеки, механізми фасилітації взаємодії в цифровому середовищі, інструменти моніторингу та оцінки	Дослідження специфіки формування інноваційного мислення в умовах цифровізації освіти та віртуальної професійної взаємодії
6	Взаємозв'язок між участю педагогів у професійних спільнотах та результатами навчання учнів/студентів	Механізми впливу інноваційного мислення педагогів на навчальні досягнення учнів залишаються недостатньо вивченими	Лонгітюдні дослідження кореляції між участю педагогів у професійних спільнотах та освітніми результатами учнів
7	Національні особливості формування та функціонування професійних спільнот педагогів	В українському контексті недостатньо досліджені соціокультурні чинники, що впливають на ефективність професійних спільнот	Вивчення специфіки функціонування професійних спільнот в умовах децентралізації освіти та цифрової трансформації освітнього середовища в Україні

Саме на вирішення цих проблемних аспектів спрямоване наше дослідження, метою якого є теоретичне обґрунтування та емпірична верифікація моделі формування інноваційного мислення педагогів через залучення до професійних мереж та спільнот в українському освітньому контексті.

Виклад основного матеріалу. Формування інноваційного мислення педагогів є складним багатовимірним процесом, що вимагає інтеграції різних методологічних підходів та теоретичних концепцій. На основі аналізу наукової літератури та власних емпіричних досліджень ми обґрунтовуємо системний, діяльнісний, компетентнісний та соціально-конструктивістський підходи як методологічну основу формування інноваційного мислення педагогів через професійні мережі та спільноти.

Системний підхід дозволяє розглядати інноваційне мислення педагога як складну систему взаємопов'язаних компонентів (когнітивного, мотиваційно-ціннісного, операційно-діяльнісного та рефлексивного), а професійні спільноти – як систему взаємодій, що забезпечують розвиток цих компонентів. Як зазначає С. Оуен, "професійні навчальні спільноти створюють унікальну екосистему професійного зростання, в якій трансформація мислення педагогів відбувається через складну взаємодію когнітивних, емоційних та соціальних процесів" [10, с. 84].

Діяльнісний підхід акцентує увагу на активності педагога в процесі формування інноваційного мислення. Інноваційне мислення розвивається не через пасивне засвоєння інформації, а через активну участь у професійних спільнотах, спільне вирішення проблем, обмін досвідом та рефлексію педагогічної діяльності. За висновками дослідження Р. Пренгера та співавторів, "саме залучення педагогів до спільної діяльності з вирішення реальних педагогічних проблем є ключовим фактором розвитку їхнього інноваційного потенціалу" [11, с. 142].

Компетентнісний підхід розглядає інноваційне мислення педагога як інтегративну компетентність, що включає здатність до критичного аналізу наявних педагогічних практик, генерування оригінальних ідей, прогнозування їх наслідків та ефективного впровадження інноваційних рішень. Українські дослідники О.М. Спірін, І.В. Іванюк та О.В. Овчарук наголошують на важливості формування цифрової компетентності як складової інноваційного мислення педагогів, особливо в контексті цифрової трансформації освіти [2, с. 28].

Соціально-конструктивістський підхід підкреслює важливість соціальної взаємодії та спільного конструювання знань у процесі формування інноваційного мислення. Згідно з цим підходом, інноваційне мислення формується не ізольовано, а в контексті професійних спільнот, де педагоги спільно конструюють нові педагогічні концепції та практики. Як зазначають А. Кларк та співавтори, "професійні навчальні спільноти створюють середовище, в

якому інноваційні ідеї виникають не як індивідуальні осяяння, а як результат колективного конструювання знань через діалог, дискусію та спільну рефлексію" [4, с. 6].

Інтеграція цих підходів дозволяє розробити комплексну модель формування інноваційного мислення педагогів через професійні мережі та спільноти, яка враховує багатоаспектність цього процесу.

На основі аналізу наукової літератури та власних емпіричних досліджень ми визначаємо інноваційне мислення педагога як інтегративну особистісно-професійну якість, що характеризується здатністю виявляти актуальні проблеми освітнього процесу, критично аналізувати наявні педагогічні практики, генерувати оригінальні ідеї, прогнозувати їх наслідки та ефективно впроваджувати інноваційні рішення в освітній процес.

Спираючись на емпіричні дослідження варто розрізняти типологію професійних мереж та спільнот педагогів за різними критеріями:

1. За способом організації взаємодії:

- Формальні професійні спільноти (методичні об'єднання, кафедри, творчі групи), що функціонують в межах офіційних освітніх структур та мають формально визначені цілі, завдання та форми діяльності.
- Неформальні професійні спільноти, що виникають на основі спільних інтересів, цінностей та професійних потреб педагогів і не мають формальної структури.

2. За форматом взаємодії:

- Офлайн спільноти, що функціонують у форматі безпосередньої взаємодії педагогів.
- Онлайн спільноти, що функціонують у віртуальному просторі з використанням цифрових технологій.
- Змішані (гібридні) спільноти, що поєднують офлайн та онлайн формати взаємодії.

За результатами дослідження Ю. Лі та М. Красного, "гібридні спільноти демонструють найвищу ефективність для формування інноваційного мислення педагогів, оскільки поєднують переваги безпосередньої взаємодії та цифрових інструментів для колаборації" [6, с. 23].

3. За масштабом діяльності:

- Локальні спільноти, що об'єднують педагогів одного освітнього закладу.
- Регіональні спільноти, що об'єднують педагогів на рівні міста, району, області.
- Національні спільноти, що об'єднують педагогів на рівні країни.
- Міжнародні спільноти, що об'єднують педагогів різних країн.

Л. Ресфельд та співавтори відзначають, що "розширення масштабу діяльності професійних спільнот сприяє збагаченню педагогічного досвіду та

розширенню перспектив інноваційного розвитку через взаємодію з представниками різних освітніх систем та культур" [12, с. 1235].

4. За спеціалізацією:

- Дисциплінарні спільноти, що об'єднують педагогів однієї навчальної дисципліни.
- Міждисциплінарні спільноти, що об'єднують педагогів різних навчальних дисциплін.
- Проблемно-орієнтовані спільноти, що сфокусовані на вирішенні конкретних педагогічних проблем.

Контекст професійних мереж та спільнот у сучасному освітньому просторі постає як складна соціально-комунікативна екосистема, що забезпечує неперервний професійний розвиток педагогів. Цифрове освітнє середовище виступає системоутворювальним інструментом професійної комунікації, що трансформує традиційні моделі обміну педагогічним досвідом. Механізми професійної комунікації набувають ознак мережевої інтеракції, яка характеризується відкритістю, інтерактивністю та потенціалом до миттєвої трансляції інноваційних освітніх практик(див. таб.2.) (авторська розробка).

Таблиця 2.

«Невирішені проблеми у дослідженні формування інноваційного мислення педагогів через професійні мережі та спільноти»

№	Напрямок дослідження	Невирішена проблема	Потенційні наслідки невирішеності	Зміст проблеми
1	Методологія формування	Відсутність уніфікованої методики діагностики рівня інноваційного мислення педагогів	Ускладнення об'єктивної оцінки професійного розвитку та інноваційного потенціалу	Брак стандартизованого інструментарію для комплексної оцінки інноваційного мислення. Необхідність розроблення інтегральної методики, яка враховує психологічні, педагогічні та соціальні виміри інноваційності
2	Мережева комунікація	Недостатнє вивчення механізмів трансформації професійних мережевих комунікацій у інноваційні освітні практики	Обмеження ефективності використання мережевих спільнот для професійного розвитку	Потребує глибокого аналізу процеси перетворення мережевої взаємодії на реальні інновації. Вивчення бар'єрів комунікації та механізмів трансляції інноваційних ідей

№	Напрямок дослідження	Невирішена проблема	Потенційні наслідки невирішеності	Зміст проблеми
3	Психолого-педагогічні бар'єри	Не розроблені комплексні стратегії подолання психологічних бар'єрів опору інноваційним змінам	Гальмування процесів впровадження інновацій в освітню систему	Дослідження глибинних психологічних механізмів опору змінам, розроблення особистісно-орієнтованих підходів до подолання професійних стереотипів
4	Технологічне забезпечення	Відсутність єдиної інтегрованої платформи для неперервного професійного розвитку педагогів	Фрагментарність та розпорошеність інноваційних освітніх ресурсів	Створення комплексного цифрового середовища, що поєднує діагностику, навчання, обмін досвідом та методичну підтримку інноваційної діяльності
5	Мотиваційний компонент	Невизначеність ефективних механізмів внутрішньої мотивації педагогів до інноваційної діяльності	Зниження активності та ініціативності в освітніх інноваційних процесах	Розроблення системи мотиваційних стимулів, що враховують індивідуальні потреби, професійні прагнення та особистісний потенціал педагогів
6	Міждисциплінарна інтеграція	Обмежені дослідження впливу міждисциплінарних підходів на формування інноваційного мислення	Звуження потенціалу креативності та нестандартного мислення	Вивчення можливостей синтезу знань з різних галузей для розвитку інноваційного мислення, подолання вузькопредметної обмеженості
7	Цифрова трансформація	Недостатнє вивчення впливу цифрових технологій на розвиток інноваційного мислення педагогів	Відставання освітньої системи від темпів технологічних змін	Комплексне дослідження впливу штучного інтелекту, віртуальної реальності та інших цифрових інструментів на трансформацію педагогічного мислення
8	Неформальна освіта	Відсутність механізмів валідації та визнання результатів навчання в неформальних професійних спільнотах	Знецінення альтернативних форм професійного розвитку	Розроблення системи акредитації та визнання компетентностей, набутих у неформальних освітніх середовищах
9	Психологічна готовність	Брак комплексних досліджень	Поверхневе впровадження інновацій	Створення діагностичного

№	Напрямок дослідження	Невирішена проблема	Потенційні наслідки невирішеності	Зміст проблеми
		психологічної готовності педагогів до системних інновацій	без глибокого усвідомлення	інструментарію для оцінки психологічної зрілості педагогів щодо сприйняття та реалізації інновацій
10	Вікові особливості	Недостатнє вивчення вікових бар'єрів у формуванні інноваційного мислення різних поколінь педагогів	Зниження ефективності індивідуального підходу в професійному розвитку	Дослідження вікової динаміки інноваційного потенціалу, розроблення диференційованих стратегій розвитку для різних вікових груп

Представлена таблиця 2 окреслює ключові невирішені проблеми та перспективні напрямки досліджень у сфері формування інноваційного мислення педагогів через професійні мережі та спільноти.

Отже, проведене дослідження формування інноваційного мислення педагогів через професійні мережі та спільноти дозволяє сформулювати наступні висновки:

1. Професійні мережі та спільноти створюють оптимальне середовище для формування інноваційного мислення педагогів, забезпечуючи умови для спільного конструювання знань, колаборативної рефлексії, взаємного навчання та експериментування. Ефективність професійних спільнот як середовища формування інноваційного мислення залежить від їх типу (формальні/неформальні, офлайн/онлайн/гібридні, локальні/регіональні/національні/міжнародні, дисциплінарні/міждисциплінарні/проблемно-орієнтовані) та організаційно-педагогічних умов їх функціонування.

2. Ключовими механізмами формування інноваційного мислення педагогів через професійні мережі та спільноти є: спільне конструювання знань, колаборативна рефлексія, менторство та коучинг, експериментування та апробація інновацій, мережева взаємодія. Ці механізми забезпечують трансформацію педагогічного мислення від репродуктивного до інноваційного через активну професійну комунікацію та співпрацю.

3. В українському освітньому контексті формування інноваційного мислення педагогів через професійні мережі та спільноти має свої особливості, зумовлені специфікою національної системи освіти, культурними традиціями, соціально-економічними умовами та викликами, пов'язаними з євроінтеграційними процесами та цифровою трансформацією освіти. Це потребує адаптації міжнародного досвіду до національних реалій та розробки відповідних методик формування інноваційного мислення українських педагогів.

Проведене дослідження відкриває перспективи для подальших наукових розвідок у наступних напрямках:

1. **Диференційований аналіз ефективності різних типів професійних спільнот** для розвитку інноваційного мислення різних категорій педагогів (вчителів початкової, середньої та старшої школи, викладачів закладів вищої освіти, педагогів закладів професійно-технічної освіти) та в різних освітніх контекстах.
2. **Розробка спеціалізованих технологій і методик** цілеспрямованого формування окремих компонентів інноваційного мислення педагогів (когнітивного, мотиваційно-ціннісного, операційно-діяльнісного, рефлексивного) через залучення до професійних спільнот.
3. **Дослідження трансформації ролі педагога** в контексті інноваційних освітніх змін та розробка моделей підготовки педагогів до нових професійних ролей (фасилітатора, коуча, ментора, модератора, дизайнера освітнього досвіду) через залучення до професійних спільнот.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Биков, В.Ю., & Шишкіна, М.П. (2022). Цифрове освітнє середовище.
2. Спірін, О.М., Іванюк, І.В., & Овчарук, О.В. (2022). Формування цифрової компетентності педагогів.
3. Barak, M., & Yuan, S. (2021). A cultural perspective to project-based learning and the cultivation of innovative thinking. *Thinking Skills and Creativity*, 39, 100766. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2020.100766>
4. Clark, A. M., Zhan, M., Dellinger, J., & Semingson, P. L. (2023). Innovating teaching practice through professional learning communities: Determining knowledge sharing and program value. *SAGE Open*, 13(2). <https://doi.org/10.1177/21582440231200983>
5. Dunsmore, A., Hamilton, A., Layden, E., & Gunn, E. (2022). Building communities of practice with social media. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 19(1), 1-2.
6. Li, Y., & Krasny, M. (2020). Development of professional networks among environmental educators. *Professional Development in Education*, 46(4), 587-604. <https://doi.org/10.1080/19415257.2018.1562957>
7. Men, Z. (2023). The role of professional learning communities for teacher innovation: A comparative study in Beijing and Hong Kong. *Educational Research Review*, 40, 100-115.
8. Mosakul, C., Ariratana, W., & Wachrakul, C. (2025). Innovative competency development of vocational teachers through professional learning community: A participatory action research. *Journal of Vocational Education Research*, 50(2), 45-62.
9. Owen, S. (2015). Teacher professional learning communities in innovative contexts: 'Ah hah moments', 'passion' and 'making a difference' for student learning. *Professional Development in Education*, 41(4), 702-722. <https://doi.org/10.1080/19415257.2013.869504>

10. Owen, S. (2016). Professional learning communities: Building skills, reinvigorating the passion, and nurturing teacher wellbeing and "flourishing" within significantly innovative schooling contexts. *Educational Review*, 68(4), 494-510. <https://doi.org/10.1080/00131911.2015.1119101>
11. Prenger, R., Poortman, C., & Handelzalts, A. (2019). The effects of networked professional learning communities. *Professional Development in Education*, 45(5), 752-766.
12. Raesfeld, L., Durán González, R. E., & Quintero López, I. (2018). Renewal of the teaching-learning process in the Bachelor of Sciences of Education UAEH. *International Journal for Innovation Education and Research*, 6(11), 12-25. <https://doi.org/10.31686/IJIER.VOL6.ISS11.1229>